

EL TEMPS ofereix als seus lectors una selecció de les notes que Sándor Márai va apuntar al seu dietari els darrers anys de la seva vida, quan l'autor de 'La dona justa' vivia exiliat a Califòrnia. Formen part del volum 'Dietaris 1984-1989', que l'Editorial Empúries, en coedició amb Salamandra, publicarà ben aviat. L'autor hongarès, que ha deixat d'escriure ficció, però manté viu el seu dietari, perquè "callar és avorrit", reflexiona, a través de sentències, sobre la mort, l'exili i l'ofici d'escriure... i de viure.

"Callar és avorrit"

Dietaris 1984-1989

SÁNDOR MÁRAI

Traducció de Francesc Rovira i Jordi Giné de Lasa.
Editorial Empúries / Ediciones Salamandra. 184 pàgines.
Barcelona, novembre del 2008.

■ 1984

20 de febrer

La premsa de l'exili sobre el bilingüisme. Per a qualsevol emigració és un problema existencial fins a quin punt l'emigrant està disposat a assimilar la llengua de la nova comunitat en detriment de la materna. En el cas dels escriptors exiliats això és una evidència, ja que, si es desprenen de la llengua materna i intenten escriure en una altra d'estranya, tallen el cordó umbilical que els uneix a la llengua que els dona vida i alimenta la seva consciència i el seu talent d'escriptors. Es poden expressar perfectament idees per escrit en una llengua estrangera, però "escriure", és a dir, crear, només es pot fer en la llengua materna. Jo n'era completament conscient quan, fa trenta-sis anys, vaig anar-me'n d'Hongria: anés on anés, seria un escriptor hongarès.

29 de febrer

Trobo a faltar el meu escriptori, que vam deixar a Buda, al pis que va quedar destruït. L'havia tret de la casa professa de Szepesolaszi, on havia estat una taula de cantina de deu

centímetres de gruix i potes obliqües. Durant el setge va quedar afectat per l'impacte de la metralla. És l'únic objecte de casa meva que em ve a la memòria.

Un diari de Gyor publica un llarg article sobre l'escriptor hongarès S. M., "el darrer representant de l'extingit món burgès", de qui les generacions joves no coneixen ni tan sols el nom, etcètera. L'article sospesa els diferents experiments de la meua vida i es pregunta si l'escriptor continua creient que la burgesia encara representa l'impuls del progrés i el desenvolupament, etcètera. A aquesta pregunta només puc contestar-hi "sí"; la forma de vida i l'esperit burgesos són encara avui, com sempre des de l'edat mitjana, el catalitzador que dona impuls al progrés i al desenvolupament fins i tot entre els masses.

11 d'abril

Enorme cansament. Grans dosis de vitamina C. Lectures: poesia hongaresa i història de la literatura hongaresa. Calma quan penso en la mort, desassossec quan penso en morir.

22 de juny

Agafó el manuscrit interromput de la novel·la policíaca i miro d'enllestir-lo. No em sento motivat a tornar a "escriure", com un vell bufó que es treu el barret i imita una vegada més el jove ardit. Seria més escaient emmudir. Però callar és avorrit.

21 de juliol

L'"escriptor" com a personatge social és un concepte equivoc, com el "sant" o el "xaman"... Hi ha persones que expressen els seus pensaments per escrit, però no persones que es puguin incloure a l'agenda, tal com el dentista o el repartidor de ràdios, i siguin "escriptores". Qualsevol que sigui "escriptor" en sentit social esdevé sospitós.

30 de juliol

Per primera vegada en mesos, a l'oceà. Passeig d'una hora i mitja per la badia a bord d'un petit vaixell. En certa manera la il·lusió del retorn d'Ulisses. L'oceà ho conté tot, fins i tot la pàtria.

16 d'agost

Records del meu pare. Era un liberal i un conservador. Igual que els millors de la seva generació, de qui mai se sabia amb certesa si eren més liberals que conservadors o més conservadors que liberals.

3 de setembre

Labor Day. Segons informa la ràdio a mitja tarda, dels cinc-cents cinquanta accidents de trànsit amb víctimes mortals previstos per a aquest dia festiu, ja n'han tingut lloc dos-cents setanta. La resta tenen temps fins a la nit.

28 de setembre

Cada nit, un parell de ratlles de Marc Aureli. La resignació estoica davant el destí em sembla fins a cert punt acomodaticia. És d'una serenitat atractiva i noble, però a mi em resulta més familiar Faust, que no dona treva i mai no deixa de qüestionar-s'ho tot.

13 de novembre

De la religió institucionalitzada, se n'evapora precisament l'essència mateixa del fet religiós. Exactament igual que s'evapora el contingut de la literatura i de l'art tan bon punt s'institucionalitzen.

■ 1985

18 de gener

A Hongria, encara avui molta gent no sap que ser "burgès" era una vocació, mentre que la classe mitjana només era una aliança d'interessos.

28 de març

Vent gèlid, com la punxada del ganivet d'un mafiós. El març és el més de les revolucions, els laxants i el pessimisme.

31 de març

Com si es tractés de visites a la cella del condemnat a mort, m'arriben cartes, articles de diari i paraules d'encoratjament que mostren que al meu vuitanta-cinquè aniversari encara hi ha qui es recorda de mi. Valor, s'ha de fer el cor fort, diuen. Alguns, talment com si em donessin un parell de consells per a l'últim sopar abans de l'execució. Les paraules d'encoratjament tenen alguna cosa de grotesc.

11 de juliol

El fracàs a la vida no arriba pas quan hom, finalment, descobreix que s'ha equivocat. Més depriment és el fet que no es pot fer res més que equivocar-se.

20 de juliol

M'agradaria sentir nostàlgia d'alguna cosa... un paisatge, un viatge, una ciutat, alguna persona. Però jo no puc viure la nostàlgia. "Viure" ja és prou.

9 de setembre

De tant en tant escolto a la ràdio algun programa esportiu. El locutor crida amb passió que el senyor tal ha saltat tants metres o ha aconseguit tants punts. I això ho escolten milions de persones. L'esclerosi total de la civilització als programes esportius.

■ 1986

20 de febrer

Alguna cosa irracional em succeeix: l'enuig per no poder perdonar. No és possible perdonar (a qui?) si mor qui t'estimes.

L'he estimada? No ho sé pas. Estimen les nostres cames, els nostres pensaments? Res, però, no té sentit sense les cames ni els pensaments. I res no té sentit tampoc sense ella. No sé si l'he "estimada". Era una altra cosa. Tampoc no "estimo" els meus ronyons ni el meu pàncrees. Però també ells són jo, tal com L. era jo.

No vull morir, no pas encara. Tanmateix, he desat el revòlver a la tauleta de nit perquè estigui a l'abast de la mà si un dia vull morir. Potser també això pot canviar. Tot canvia.

EL TEMPS

Sándor Márai va viure els darrers anys de la seva vida exiliat a San Diego, Califòrnia. Va suïcidar-s'hi el 28 de febrer del 1989.

17 de març

Al segle del Rei Sol no va ser "gran" Colbert, sinó Racine i Corneille. Al segle XVII, corrupte, maniàticament sanguinari i carregat de guerres civils, alguns poetes i artistes van crear això que anomenem "França". El rei també ho va creure així. Mentrestant van assassinar, van robar i van organitzar vetllades socials.

Estic tan cansat i dèbil que rarament surto al carrer i a cada passa he d'anar amb compte de no caure. Però encara camino. Desplomar-me per tal de caure a les mans d'aquests escorxadors llicenciats, els metges... això ho deixo per a més endavant.

No és segur que sigui capaç d'actuar quan arribi el moment que em calgui fer-ho.

Quan la vida d'un escriptor es perllonga fins a una certa edat s'espera d'ell una *summa vitae*, una mena de filosofia general. No tinc cap *summa vitae*. I, en general, només sé que les persones no són tan perilloses quan són "dolentes" com quan són estúpides. I hi ha moltes persones estúpides. I són perilloses.

28 de març

Els dos instants místics de l'existència: quan en l'òvul fecundat comença a actuar una força tenebrosa i violenta: la vida. I quan, a les cèl·lules, aquesta energia deixa de funcionar i comença a actuar una altra força tenebrosa i violenta: la mort. Això i res més que això és la realitat. Tota la resta és una pura il·lusió, i és repulsiva.

13 de setembre

En una revista de Budapest, un reportatge sobre la situació dels gitanos a Hongria. Són vora mig milió. Segons el reportatge, pel que fa a la situació social i existencial en què viuen, estan força pitjor que amb l'ordre social anterior. Ningú no els vol i ningú no se'n preocupa.

No és bo tornar-se vell en la vellesa. Però romandre jove artificialment és molt pitjor.

28 de setembre

A la literatura de l'exili (no tan sols a l'hongaresa, també a la clàssica) li manca una confessió sincera de l'emigrant retornat. Aquest potser retroba un país, o una ciutat, o el passadís de casa, però mai allò que l'ha fet tornar: l'aura d'altre temps. Transita per un lloc estrany que li és familiar; respira, però s'ofega.

■ 1988

25 d'abril

L'escriptura: un vuitanta per cent d'exhibicionisme. La resta, com si algú ho dictés.

18 de maig

Visc completament sol, o sigui que no m'avorreixo.